

ZNANSTVENICI - POTICAJNI PRIMJERI I UZORI ZA IDENTIFIKACIJU

Milijana Kovačević

Split

milijana.kovacevic2@gmail.com

Sažetak

Rad je inspiriran praktičnim iskustvima autorice teksta, stručne suradnice psihologinje, s darovitom djecom organiziranom u skupinu *Bistrići*, napose upriličenim, planiranim susretima darovite djece sa znanstvenicima. Dan je prikaz susreta *Bistrića* s doktorom znanosti, akademikom Lukom Paljetkom i s fizičarom, doktorom znanosti Ivicom Puljkom. Treći prikaz je susret jedne generacije učenika četvrtog razreda osnovne škole sa znanstvenikom i književnikom dr. sc. Matkom Marušićem. Analiza reakcija djece na impresivne susrete navodi na zaključak da takvi susreti imaju snažan utjecaj na dječji razvoj. Znanstvenici se u dječjim iskustvima pojavljuju kao moćni poticatelji, ali i kao uzori za identifikaciju tijekom odrastanja i socijalizacije. Ni odrasli, kako neposredna iskustva pokazuju, ne ostaju nedotaknuti osebnim osobnostima znanstvenika i njihovim moćnim dostignućima.

Ključne riječi: darovita djeca, dječji razvoj, uzori, identifikacija, poticaji, znanstvenici

A. UVOD

A.a. Socijalni razvoj - proces socijalizacije u funkciji vremena - društveni kontekst

Još je davne 1986. godine prof. dr. Nevenka Tadić u pogovoru knjige *Djetinjstvo*, autora Sheldona Whitea i Barbare Notkin White (Zagreb: Globus, 1986., str. 122.), napisala:

„Pred nama je pitanje kakve modele ljudskih odnosa nudimo našoj djeci. Da li bi manje hijerarhizirani, demokratskiji i istinski slobodniji odnosi u ljudskoj zajednici stvorili primjerenije uvjete za razvijanje i ostvarivanje ogromnih potencijala koje djeca donose na svijet? Istina je da visoko civilizirano društvo uspješno zadovoljava neke društvene potrebe suvremene djece (zdravstvenu zaštitu, ishranu, stambene potrebe), ali čini se da istovremeno sputava njihovu individualizaciju i slobodu izbora. Čini se da mi danas, svjesno ili nesvjesno, poistovjećujemo procese odrastanja, socijalizacije i prilagođavanja. Nije sporno da se dijete mora prilagođavati postojećim normama ponašanja i kolektivnom iskustvu, ali je također nesporno da slijepo povinovane zajedničkim zahtjevima, nasilna i čisto prividna socijalizacija usporavaju i ometaju individualizaciju i razvoj cjelovite ličnosti. Svako prilagođavanje zahtjevima odraslih i 'drugih' nije uvijek znak uspješne socijalizacije, osjećajnog i duhovnog blagostanja djeteta.“

S vremenom se, nažalost, trend hijerarhiziranih, kvazidemokratskih i samo na riječima slobodnih odnosa u ljudskoj zajednici nastavio, s tendencijom sve veće dehumanizacije. Danas je zbog toga, mora se priznati, situacija još složenija. Demokratizacija kojoj se težilo polako prerasta u anarhiju, primarni i sekundarni faktori socijalizacije sve više gube na snazi, a dijete sve više vremena provodi izvan dosega njihova utjecaja, ili na njih, nedovoljno autoritativne, ni ne reagira. Nastalu prazninu, opasnu jer dijete ne može samo sebe odgajati, popunjavaju internet, društvene mreže i elektroničke igre. „Oni su u domove ušli polako i tiho“, ističe Daniel Labaš (2011., str. 48) „... no, u kratkom su se vremenu proširili poput ‘mrlje ulja’ po sobama, džepovima, torbama – i to ne toliko odraslih, koliko djece i adolescenata.“

Naravno da elektronički mediji imaju neke prednosti, ali posebno zabrinjava, kako ističe Vlasta Ilišin (2001.), njihov veliki socijalizacijski potencijal. Misli se pritom na moguće negativne dimenzije takvog medijskog konzumerizma. Masovni mediji, među njima najmoćniji i danas sveprisutni elektronički mediji, moćan su socijalizacijski agens koji potencijalno za većinu djece praktički počinje od prvoga dana života. Pritom su instrument proizvodnje standardiziranog i uniformiranog načina razmišljanja i podaničkog mentaliteta, a sve u funkciji profita, naglašava Ilišin. Složeno! Upravo zbog toga je teško (ali ne i nemoguće) oduprijeti im se.

Dijete je društveno biće, pa mu tehničko-tehnološki surogati, ma kakve pozitivne strane imali, ne mogu zamijeniti živu, značajnu drugu odraslu osobu od koje će učiti kako se zdravo odrasta i postaje individua, samosvjesno, samoaktualizirano, sebi i društvu korisno, te sretno društveno biće.

Čovjek uči na različite načine. Svojom voljom, namjerno, ali i nesvjesno, spontano, bez osobnih napora. Ovaj drugi oblik učenja posebno je svojstven djeci i mladima, a događa se tijekom njihova odrastanja i sazrijevanja, najviše u procesu socijalizacije. Upravo stoga djeca i mladi mogu i jesu najviše zahvaćeni negativnim ishodima (pretjeranog) medijskog konzumerizma.

Kako se s tim nositi?

A.a.1. Što je socijalizacija i čimbenici socijalizacije

Među brojnim i raznovrsnim definicijama socijalizacije, za potrebe ovoga rada čini se najpogodnijom dovoljno široka psihološka definicija:

Socijalizacija je „proces socijalnog učenja putem kojega jedinka stječe socijalno-relevantne oblike ponašanja i formira se kao ličnost, sa svojim specifičnim karakteristikama“ (Rot, 1977. g., str. 72). Socijalizacija se ostvaruje u procesu socijalnog učenja, djelovanjem drugih osoba, modela, preko kojih se usvajaju društveno prihvatljivi oblici ponašanja.

Socijalno učenje, kako tumači Albert Bandura (u Petermann, F. i Petermann, U., 2010.), jest tzv. sekundarno učenje. U ovom procesu učenja na prvome mjestu nije neposredno iskustvo. Naprotiv, uči se promatranjem i imitacijom ponašanja druge

osobe. Stoga se ovaj oblik učenja još naziva učenje po uzoru ili učenje po modelu.

Modeli za učenje ove vrste mogu se sresti ponajprije u obitelji, koja je primarni čimbenik socijalizacije (roditelji i rodbina), u školi, sekundarnom čimbeniku socijalizacije (učitelji i drugi odgojno-obrazovni djelatnici) i drugim institucijama koje se bave djecom, ali i na mjestima koja obiluju negativnim uzorima, kao što je ulica, na primjer. U najnovije vrijeme uzore za učenje ove vrste, kako je već navedeno, vrlo suptilno i sugestivno djeci i mladima podastiru i masovni mediji.

Po Banduri, socijalno učenje ne sastoji se samo u pukom oponašanju. Usmjeravaju ga i samoregulacijski procesi, koji su također dio socijalnog učenja. Dapače, usvajanje novih oblika ponašanja i funkcioniranja u mnogostrukom je uzajamnom djelovanju sa samoregulacijskim procesima onoga tko uči. Uz ostalo, ovim procesom učenja moguće je proširivati iskustva jednostavnim gledanjem i oponašanjem. Tu se zapravo radi o efektu učenja promatranjem, kojim se može naučiti novi oblik ponašanja, bez pokušaja i pogrešaka.

U tom kontekstu, promišljenim planiranjem u okviru institucionaliziranog odgoja i obrazovanja, djeci se kao modeli za ovaj oblik učenja mogu „ponuditi“ istaknute osobe iz svijeta znanosti, umjetnosti, sporta i drugih ljudskih djelatnosti. Tim prije što prirodni proces socijalizacije, zbog navedenog, više ne funkcionira adekvatno, napose u starijoj dječjoj dobi, a pogotovo u adolescenciji i mladosti. Što je više takvih modela, to je više prilika da djeca, sukladno svojim potrebama i mogućnostima, ali i zahtjevima, najčešće vrlo složenog života, i nesvjesna toga, „odaberu sebi“ dopunski model za identifikaciju. To ih može, kao u slučaju primjera koji slijede, pravilno usmjeriti u kompletnom odrastanju i psihosocijalnom osobnom rastu koji vodi ka individualizaciji, u okviru postignute primarne socijalizacije temeljene na obiteljskim, primarnim, i institucionalnim, sekundarnim čimbenicima (vrtić, škola, crkva i slično).

B. ZNANSTVENICI I (DJEČJI) RAZVOJ

B.1. Poticajni primjeri i uzori za identifikaciju – praktična iskustva

Promatrano s aspekta znanosti, ali i sa stajališta struke, napose mojeg osobnog iskustva, slobodna sam ustvrditi da susreti sa znanstvenicima imaju snažan utjecaj na psihički razvoj djece i učenika. Snagom svoje pojavnosti, osobnosti, svojih djela i dostignuća, općenito, suptilnom komunikacijom i sl., znanstvenici i kreativni stvaraoci druge vrste (umjetnici, na primjer) utječu ne samo na kognitivni razvoj, nego mogu usmjeriti kompletnu socijalizaciju, pa i najsuptilniji – emocionalni razvoj djece. To odlično ilustriraju primjeri mojih iskustava vezani uz susrete učenika s tri naša (zavičajna) znanstvenika: Lukom Paljetkom, književnikom, doktorom znanosti i akademikom, Ivicom Puljkom, fizičarom svjetskoga renomea, doktorom znanosti i sveučilišnim profesorom, te Matkom Marušićem, književnikom i znanstvenikom medicinskih znanosti, sveučilišnim profesorom.

Pratila sam susret dr. sc. Matka Marušića s jednom generacijom učenika četvrtog razreda osnovne škole, kojom je prigodom ostavio snažan dojam na njih, osobno i svojom lektirnom knjigom *Snijeg u Splitu*, te cjeloživotnim prijateljstvom s jednim likom iz knjige, dječakom s kojim se počeo družiti u ranom djetinjstvu.

Dr. sc. Ivica Puljak, fizičar, prihvatio je susret sa skupinom darovite djece rane osnovnoškolske dobi s kojom sam radila. Susret je bio impresivan i snažno je utjecao na djecu, tj. učenike, članove skupine *Bistrići*.

Akademik Luko Paljetak također je samo jednim, silno dojmljivim susretom s „mojim bistrićima“ utjecao na njihov razvoj. To najbolje ilustriraju konkretni pokazatelji tog utjecaja, do kojih sam došla longitudinalnim praćenjem nekih od darovitih učenika, napose onih koji su imali sreću i čast susresti se s akademikom Lukom Paljetkom.

Snažne osobnosti znanstvenika nisu prošle ni pored odraslih a da i njih ne potaknu i ne inspiriraju na kvalitetnije djelovanje, veću učinkovitost i kreativnost. Svjedočim to osobnim primjerom.

B.1.a. Luko Paljetak kao poticajan primjer i uzor za identifikaciju darovitoj djeci iz skupine Bistrići

Prije 14 godina, točnije 19. rujna 2003. godine, obilježavala se godišnjica rođenja pjesnika Josipa Pupačića u njegovu rodnom Slimenu, podno Biokova, nedaleko od Omiša. Program proslave bio je bogat i učinilo mi se da bi takvo događanje i susret s velikanima pjesničke riječi mogao biti vrlo poticajan za skupinu darovite djece s kojom sam tada radila. Susret je bio doista impresivan. Na „moje bistrice“ poseban su dojam ostavili velikani iz svijeta literarnog stvaralaštva za djecu Mladen Kušec i, još mnogo više, legendarni Luko Paljetak. Pišući neposredno nakon susreta o silini utjecaja koji je izvršio na djecu i mene, napisala sam da bih Paljetka „učinila akademikom samo zato što je tako dobro i tako sa srcem s njima razgovarao. Ne bih tražila druge zasluge.“ (Kovačević, M., 2003. g., str. 28 i 29). Sad dodajem i kako je u ono malo vremena što je proveo s njima razgovorom potaknuo i na površinu izvukao najbolje u svakom djetetu s kojim je razgovarao.

Susret s Akademikom Paljetkom najsnažnije se dojmio Ivana L., tada učenika trećeg razreda osnovne škole. Potaknut pitanjima, Ivan je pjesniku rekao da piše svoj prvi roman. Izrekao je to ozbiljno, da ozbiljnije ne može biti. Za izrečeno je dobio pohvalu. Rezultat svega je – Luko Paljetak postao je Ivanu uzor u lirskom izražavanju, koje je u njegovu slučaju krenulo u smjeru kreiranja stihova, za koje je kao student počeo dobivati nagrade. Na međugeneracijskom susretu *Bistrića* upriličenom u lipnju 2014. u Gradskoj knjižnici Marka Marulića, Ivan u svojoj PowerPoint prezentaciji o vlastitom razvojnom putu, od napuštanja osnovne škole i skupine darovite djece *Bistrići*, naglašava da je na njega svojim „likom i djelom“ najsnažnije utjecao Luko Paljetak.

Susret s akademikom u rujnu 2003. godine na Slimenu dojmio se i drugih „bistrića“ (Lucija, Nora), ali ne presudno kao u Ivanovu slučaju.

Na Slimenu je bilo i drugih susreta. Mladen Kušec također je odmah prepoznao „bistriće“. Snimio je s njima „Bijelu vranu“. Ali to se Ivana nije dojmilo. Pečat je udario Luko!

Ova fotografija nalazila se na Ivanovoj PowerPoint prezentaciji, na slajdu naslova *Uzori*.

B.1.b. Snažna stvaralačka osobnost Luka Paljetka kao poticaj mojem kreativnom djelovanju

I osobno sam, silno ganuta snažnom interakcijom koja se dogodila između „bistrića“ i Luka Paljetka, osjetila poriv da silinu sentimentata koji su me preplavili ublažim pisanjem.

Slajd kojim ilustriram utjecaj Luka Paljetka na moje kreativno izražavanje, rezultat čega je knjiga „Iz prakse školskog psihologa – Neću kod Milijane“, Naklada Slap, Jastrebarsko 2015. godine

Tako potaknuta, napisala sam svoju prvu stručno-popularnu priču *Da je još takvih dana ili Bistriči u akciji*. Priča je objavljena u Zborniku 3. stručno-znanstvenog skupa *Dani osnovne škole – Prema kreativnoj školi*, pod naslovom *Iz dnevnika školskog psihologa* (Kovačević, 2003.). Slijedile su brojne nove priče, tematikom vezane uz moje neposredne kontakte i iskustva s učenicima, roditeljima, učiteljima... Skoro su svakodnevno izvirale dok sam, s neopisivim zadovoljstvom, radila na mjestu školskog psihologa. Objavljivane su u zagrebačkom tjedniku za pitanja odgoja i obrazovanja *Školske novine*. Dio tih priča našao je svoje mjesto među koricama moje prve knjige *Iz prakse školskog psihologa – Neću kod Milijane* (Naklada Slap, Jastrebarsko: 2015. godine).

B.2. Dr. sc. Ivica Puljak kao poticajan primjer

Programom rada s darovitom djecom u skupini *Bistriči*, uz mnogo drugih aktivnosti, bila sam predviđjela susrete s istaknutim osobama iz svijeta znanosti, potaknuta spoznajama iz okvira svoje struke, tj. razvojne i školske psihologije, koje iskustveno i znanstveno potvrđuju da su znanstvenici odlični uzori za identifikaciju, posebno darovitoj djeci. U programu *Bistriči bez granica*, koji sam osmislila i po kojem sam radila (Kovačević, 2012.), na 50. stranici, u Tablici br. 2: *Prikaz predviđenih oblika rada s darovitom djecom*, uz ostalo stoji:

„Oblici rada: SUSRETI I GOSTOVANJA: USPJEŠNI I POZNATI: znanstvenici, umjetnici raznih profila (glumci, pjevači, književnici, lutkari, slikari, kipari, arhitekti...), novinari, razni vrsni stručnjaci, obrtnici, sportaši, svećenici..., s CILJEVIMA: učenje na primjerima, učenje po modelu, mogućnost odabira uzora, poticanje razvoja intrinzične motivacije, poticanje profesionalnog razvoja.“

Pri realizaciji planiranog izbor je pao na splitskog fizičara, doktora znanosti Ivicu Puljka.

Jure pozorno prati profesorov zorni prikaz ustroja i funkcioniranja svemira. Deko je odlično poslužila kao model

Susret je realiziran u znanstvenikovu radnom prostoru na FESB-u, tj. Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu. Povod je bio interes učenika za način funkcioniranja kaleidoskopa, što spada u područje fizike. Uz odgovore na pitanja u vezi s kaleidoskopom, koji su bili vrlo zorni, čemu je pridonio model kaleidoskopa posebno konstruiran za tu prigodu, „bistrići“ su naučili i mnoge zanimljivosti o svemiru i načinu na koji funkcionira svemir.

Kako funkcionira kaleidoskop?

Svojim ogromnim znanjem, virtuosnim govorničkim mogućnostima, sjajnom mogućnošću prilagođavanja izlaganja razvojnoj razini slušateljstva te neposrednošću i jednostavnošću u pristupu, vrli znanstvenik silno je zainteresirao učenike, ostavivši na njih jak i gotovo neizbrisiv dojam. Evo kako se tog susreta, nakon mnogo godina, sjeća „bistrić“ Jure B., tada učenik četvrtog razreda, sada student:

„Profesor Puljak jedan je od rijetkih koji nas je primio i upoznao sa stvarima u kojima bi briljirali.“

„Lako za znanje, bitno da je obratio pažnju na nas.“

„Bio je to jedan od rijetkih trenutaka kad sam se osjećao cijenjeno i poželjno u takvoj sredini.“

„Gušt mi je komunicirati s velikim znanstvenicima – inspiriraju me da pronađem put kojim ću nastaviti svoj život.“

„Znanstvenici svih vrsta trebali bi brinuti za svoje potencijalne kolege“, zaključuje Jure svoje sažeto sjećanje. Davno je bilo, ali silina doživljaja, pohranjena zajedno s činjenicama, lako je zapamćeno izronila na površinu, i to tako da je i dalje uronjeno u pozitivne i poticajne emocije.

B.3.a. Dr. sc. Matko Marušić kao poticajan primjer učenicima osnovne škole

Matko i Vjeko, junaci knjige „Snijeg u Splitu“, u susretu s četvrtšima jedne splitske osnovne škole.

*Kako doći
do autograma?*

Te su zime učenici četvrtog razreda jedne splitske osnovne škole za lektiru čitali knjigu Matka Marušića *Snijeg u Splitu*. Čitanje knjige o snijegu splitskoj je djeci posebno zanimljivo. Snijeg je u Splitu rijetkost, ali čitanje ove knjige o snijegu mali četvrtaši, vjerujem, nikad neće zaboraviti, ne samo zbog snijega. Za to su, ponajprije, zaslužne njihove učiteljice. Visoko motivirane da dobro odrade svoj posao, sve u interesu djece, ali i osobnog zadovoljstva, dosjetile su se pozvati u goste autora i glavnog junaka knjige Matka Marušića, koji je, došavši, sa sobom poveo i knjiškog, ali i (cjelo)životnog prijatelja Vjeku. Dobro pripremljen, na svaki mogući način, susret je protekao veličanstveno. Vješti govornici i komunikatori, Matko i Vjeko, animirali su brojnu mladu publiku. Djeca su gledala u njih otvorenih usta i ne trepćući, fascinirana dogodovštinama koje su proživljavali odrastajući zajedno. Ali i prijateljstvom koje traje više od šest desetljeća.

Nakon dinamičnog, dopadljivog i duhovitog verbalnog duela između prijatelja Matka i Vjeka, koji je često bio praćen salvama dječjeg smijeha i gromkim aplauzom, učenici su mogli postavljati pitanja junacima knjige. Gotovo da nije bilo ruke koja se nije našla u zraku. Svi su imali pitanja, a zahvaljujući razini s koje su gosti komunicirali s djecom, potaknuli su i one najplahije da se odvaže i pitaju što ih zanima. Na dječju žalost, nije bilo moguće odgovoriti na svako pitanje. Za takvo što trebalo bi goste zadržati na spavanju u školi, a možda i dulje, bez garancije da će svatko dobiti odgovor.

Prije i poslije susreta učenici su pisali sastave u kojima su, obraćajući se izravno autoru ili njegovu prijatelju, pisali o svojem doživljaju pročitane knjige, postavljali pitanja, iznosili svoje stavove o tematici tretiranoj u knjizi i slično. Bilo je i prekrasnih likovnih radova na istu temu. Takva priprema učenika za susret s književnikom pun je pogodak. Upravo su se na taj način najosjetljiviji i najintrovertniji oslobodili dijela svoje treme, pa su u neposrednom kontaktu s autorom Marušićem i junakom Vjekom lakše smogli snagu da postave pitanje. Sve to taklo se, vjerujem vrlo pozitivno, njihova razvoja.

Na kraju su svi bili zadovoljni, djeca jer su imala nezaboravan susret koji je dobro pridonio njihovom osobnom rastu, gosti jer su bili izvanredno primljeni i imali su sjajnu aktivnu i zahvalnu publiku, učitelji jer su dobro odradili svoj posao priredivši djeci nezaboravno i izuzetno korisno iskustvo, ravnatelj škole što „ima“ tako dobre djelatnike i učenike...

Silno zadovoljna bila sam i osobno.

Iz dječjih sastava vidljivo je da su u susretu puno toga naučili i puno toga bilo im je od koristi za opći razvoj.

Pisma Matku

Dragi Matko!

Čitajući Vašu knjigu *Snijeg u Splitu* oduševila sam se igrama koje su djeca smišljala. Puno više su se zabavljala, bavila sportom i družila.

Naročito su mi se svidjele igre s karetom, cente, rat s bombama itd.

Lijepo je bilo što su sve igre bile u prirodi i zato što se uvijek trčalo, skakalo, razmišljalo i maštalo.

Rado bih se vratila u ta Vaša vremena. Posebno mi je žao što današnja djeca svoje slobodno vrijeme iskoriste ispred ekrana umjesto u prirodi.

Pozdrav od Barbare B., 4. r.

Split, 26. veljače 2014.

Dragi Matko!

Čitajući Vašu knjigu poželio sam biti lik iz knjige, sjesti na kret i spustiti se niz nizbrdicu. Želio sam špekulama gađati u rupe. Moji prijatelji i ja još se uvijek igramo balunom, ali toga je sve manje i manje.

Je li Vam žao današnje djece koja su više u kući nego vani? Nedostaje li Vam vika djece dok igraju „grupa traži grupu“? Što mislite, otuđuje li kompjuter ljude?

Puno pozdrava od srca i pohvala za gol protiv petaša.

Ante Lj.

Dragi Matko!

Nakon što sam pročitao Vašu knjigu *Snijeg u Splitu*, stao sam i malo razmišljao o njoj. Razmišljao sam o stvarima koje su mi se svidjele i pokušavao sam pronaći stvari koje mi se nisu svidjele. Vjerujte da mi se knjiga toliko svidjela da sam je još jednom pročitao. Iz drugog pokušaja još mi je bila draža i prepričani događaji još smješniji nego prvi put. Toliko sam se uživio u knjigu da sam i sam proživljavao strah od morskog psa, pazio da me ne pogodi bomba od prašine.

Na kraju bih Vam postavio nekoliko pitanja.

Jeste li pitali barba Vjeku i otkrili gdje je ono kravlje zvono s kojim ste zvonili?

Kako se danas slažete s Toćanima iz knjige?

Jeste li se veselili i radovali snijegu koji je padao prije dvije godine u Splitu kao onom o kojem ste nam pisali u knjizi?

Idete li i danas u Katune u lov na lisice?

Puno pozdrava od Martina P.

Pisma Vjeki

Dragi Vjeko!

Stvarno mi se svidio tvoj lik u priči *Snijeg u Splitu*. Sviđa mi se to što si tako hrabar, avanturističan i nestašan. Zanima me je li još uvijek u tebi ostalo barem malo onog nestašnog dječaka. Jesi li još uvijek onako nepromišljen? Znaš, **ti si moj novi uzor i u tvom sam liku prepoznao sebe**, samo mi se ponekad čini da bih neke tvoje ideje mogao doraditi, a podvale još lukavije izvesti jer vragolan u meni nikad ne spava. Nadam se da ćemo imati priliku osobno se upoznati. To bi me jako veselilo. A sada doviđenja, moj novi prijatelju!

Nino B., 4. r.

Dragi Vjeko!

Razmišljao sam što da Vam napišem, a da ne budem dosadan.

Mnogo mi se svidio Vaš lik u knjizi *Snijeg u Splitu* te načini na koje ste se igrali u svojoj mladosti. Baš ste bili maštoviti i veoma zaigrani. Svidjela mi se vaša hrabrost koju ste pokazali u mnogim situacijama, a najviše me se dojmilo vaše iskreno prijateljstvo s Matkom. Baš ste bili pravi prijatelji.

Volio bih da mi još pričate o Splitu koji je i moj rodni grad, o onom vremenu, društvu, školi...

Lijepo Vas pozdravljam!

Marko P., 4. r.

I za kraj:

Moj susret s piscem Matkom Marušićem

Učiteljica je najavila dolazak pisca i glavnog lika priče *Snijeg u Splitu*, Matka i Vjeka. U početku se nisam radovao, ali kad sam pročitao lektiru *Snijeg u Splitu*, nisam mogao dočekati njihov dolazak zbog toga što sam im želio postaviti tisuće pitanja o našem gradu, o starinskim igrama i o siromašnoj djeci kojima novac nije bio važan jer su oni bili bogati maštom i srećom. I došao je taj dan. Nestrpljivo sam sjedio i čekao kad će se pojaviti, ali bojao sam se da je nestao onaj njihov nestašni dječji duh. Kad sam ih vidio, strah se povećavao. Bio sam svjestan da oni imaju preko šezdeset godina i mislio sam da nam neće htjeti odgovoriti na naša pitanja, čak ni pričati s nama. Došao je trenutak za pitanja. Rekao sam „uh“. Bili su dobri, davali su odgovore i ponešto pričali o svom privatnom životu, što mi se svidjelo dok Matko nije rekao da se rastao od žene i da mu je uzela dijete. Bio sam tužan zato što znam da mu je život bio teži od našeg, ne samo zbog siromaštva, nego i zbog ratova. Obožavao sam njegove priče iz prošlosti i nisam htio da ikad završi. Ali dogodilo se nešto loše za mene. Čulo se školsko zvono, a ja nisam htio ići kući. Srećom, učiteljica je rekla Matku da mogu još ostati, to me uzbudilo. Nisam ni znao da će ta dva sata s Matkom i Vjekom biti toliko zabavna i poučna.

Ovog puta kad je došlo vrijeme za njihov odlazak, bio sam sretan, zato što sam naučio toliko toga. I sada znam da ću svaku knjigu čitati više pažljivije i bolje.

Rino B., 2.r.

Dr. sc. Matko Marušić – moj poticajni primjer

Nakon susreta s učenicima pokazala sam profesoru Marušiću radni primjerak svoje buduće knjige. Još dvojeći hoću li je poslati izdavaču, zamolila sam ga da pogleda materijal. Prelistao ga je znatiželjno i pozorno, zastao, pogledao me i odlučno rekao: „Šaljite izdavaču!“ Zatim je ustao, pozdravio me i otišao. Ohrabrena, poslala sam materijal Nakladi Slap. Tog sam dana, u pošti, susrela Matka Marušića.

„O, vidi, vidi! Knjiga ide izdavaču. Bravo!“ obradova se i obradova mene.

I – knjiga je, nedugo zatim, objavljena.

– Šaljite izdavaču! – ohrabri me dr. sc. Matko Marušić

C. PROMIŠLJANJA NA OSNOVI RAŠČLAMBE OPISANIH ISKUSTAVA

Očito je, bilo sa znanstvene bilo sa stručne strane, ali i iz govora laika, napose navedene djece, da uspješni ljudi, priznati stručnjaci, znanstvenici, afirmirani umjetnici raznih profila, osobito književnici, značajno utječu na dječji razvoj, i to na dva načina:

a. ponajprije kao uzori za identifikaciju, tj. poistovjećivanje, i

b. potičući svojim stvaralaštvom ili djelovanjem, izravno ili posredno, razvoj i realizaciju pojedinih specifičnih sposobnosti, tj. talenata kod djece, ili nekih od višestrukih inteligencija. Posebno je velik utjecaj znanstvenika (raznih profila) na razvoj i samoaktualizaciju darovite djece, kojoj je visoka razina kognitivnog i drugih oblika psihofizičkog funkcioniranja znanstvenika primjerenija i prijemčivija nego prosječno intelektualno razvijenoj djeci, ne isključujući ni mogućnost da znanstvenici i drugi kreativni stvaraoci svoj pristup nastoje prilagoditi skupini djece s kojom komuniciraju, što je također dio njihove veličine, a to je očito i iz susreta znanstvenika i književnika Matka Marušića s učenicima četvrtog razreda osnovne škole.

Susreti sa znanstvenicima i kreativnim stvaraocima druge vrste vrlo su korisni jer potiču kvalitetniji psihofizički razvoj djece raznih dobi.

Danas, kad su djeca preplavljena tehničko-tehnološkim proizvodima – pomagalima, uređajima, aparatima i igračkama koji ih maksimalno preokupiraju, s tendencijom ometanja zdravog razvoja i svestranog kvalitetnog funkcioniranja – susretanje s realnim (a ne virtualnim) visoko samoaktualiziranim pojedincima, koji daju značajan doprinos razvoju društva, još je značajnije. Iskustva pokazuju da djeca vole takve susrete i tijekom njih uključuju spontane prirodne psihičke mehanizme,

poput poistovjećivanja, na primjer, koji im pomažu u socijalizaciji, samospoznaji i izboru kvalitetnog i sebi primjerenog oblika djelovanja i samoaktualizacije, na osobnu i sreću društvene zajednice.

Komunikacijska iskustva te vrste potiču:

a. valorizaciju i korekciju osobnih životnih iskustava (pisma Matku i Vjeki) i (planiranu, tj. željenu) razinu dostignuća;

b. kritički pristup – pisma Matku te kritički osvrt Jure B. na odnos (našeg) društva prema darovitoj djeci u crticama sjećanja na susret sa znanstvenikom Puljkom;

c. razvoj emocionalne inteligencije (emocionalna inteligencija Luka Paljetka i Ivce Puljka, kojom ostavljaju snažan dojam na djecu te im omogućavaju učenje na primjeru, kao i prijateljstvo Marušićevih junaka i grupno ponašanje) kroz poistovjećivanje s autorima ili likovima;

d. ljubav (aktivnu – pisanje, i pasivnu – čitanje) prema pisanoj riječi, jer su književnici i znanstvenici snažne i zanimljive osobnosti, pa uz to što mogu poslužiti kao uzori za poistovjećivanje, svoje sustave vrijednosti (tu spada i odnos prema knjizi, pisanju i čitanju) jednostavno utiskuju u mlade ljude.

Usmenom predajom kroz neposredne kontakte s mladim čitateljima, kao i svojim djelima, književnici i znanstvenici (ponekad vraćanjem u prošlost) dodaju kockice u mozaik osobnog razvoja mladih, naslanjajući ga na kolektivno (svjesno, ali i nesvjesno) i tako, umreživši ih, njihovu osobnost čine potpunijom, čvršćom i stabilnijom.

Neposredni susreti čine dostupnijom literaturu i pružaju mogućnost lakšeg poniranja u bit sadržaja, tim prije što su ti susreti praćeni visokim emocionalnim nabojem. Put emocija najčešće je mnogo kraći i lakše ga je prijeći na putu do cilja nego put suhoparnih činjenica.

Poticajni utjecaj visoko samoaktualiziranih i društveno priznatih pojedinaca, napose znanstvenika, ne iscrpljuje se samo na djeci i mladima. Snažni kakvi jesu, poticajno, oni sežu i do odraslih.

D. ZAKLJUČAK

Susreti djece i mladih sa stručnjacima, znanstvenicima i umjetnicima, napose književnicima, izuzetno su značajni za potpun i zdrav psihički razvoj djece i mladih. Oni potiču taj njihov razvoj na mnogo suptilnih i učinkovitih načina, djelujući na sve, ali tako da ostavljaju mjesta za individualan, osobni doživljaj, spoznaju i odabir onih na čiji razvoj utječu. Takvo što nije prednost ni jednog medija, a posebno ne elektroničkih, koji danas suvereno upravljaju razvojem djece i mladih, usprkos (znanstvenim) dokazima da je utjecaj (elektroničkih) medija više štetan nego koristan. Zbog tih razloga treba i dalje ustrajno i promišljeno njegovati susrete i komunikaciju između „velike“ djece i velikih odraslih. Drugim riječima, što je više dobro osmišljenih

susreta djece i mladih sa stručnjacima i znanstvenicima, to je više prilika da njihov pozitivan utjecaj dođe do što više malih i mladih sudionika tih susreta. Neposredni kontakti i komunikacijski susreti posebno su značajni za darovitu djecu.

Takvi susreti, posredno, šire i interes za knjigu i otkrivanje čarolija života koje knjige kriju među svojim koricama, bez senzacionalizma i prejakih podražaja suptilnih mladih mozgova, kojima to šteti. Dapače, za razliku od elektronike i elektroničkih igračaka današnjice, drevna, ali i danas vrlo živuća knjiga, usudim se reći, na romantičan način prati pravu prirodu funkcioniranja središnjeg živčanog sustava i doživljajnu komponentu spoznavanja, obogaćujući tako djecu, mlade i odrasle novim spoznajama, doživljajima i pružajući im priliku za, u svakom vremenu potreban, rad na sebi.

Navedeno skreće posebnu pozornost na činjenicu da treba njegovati kult dobre knjige i vrlo pozorno i pomno birati lektirne naslove.

Literatura

- Ilišin, Vlasta.; Marinović Bobinac, Ankica.; Radin, Furio (2001.): Djeca i mediji – Uloga medija u svakodnevnom životu djece, Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
- Kovačević, Milijana (2015): Iz prakse školskog psihologa, Neću kod Milijane, Naklada Slap, Jastrebarsko
- Kovačević, Milijana (2012): Program „Bistrići bez granica“, Zbornik radova, 8. dani osnovne škole Splitsko-dalmatinske županije, stručno-znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem, Kaštel Lukšić, 26.-27. siječnja 2012.
- Kovačević, Milijana (2003): Iz dnevnika školskog psihologa, Zbornik radova, 3. dani osnovne škole Splitsko-dalmatinske županije s međunarodnom suradnjom, Split, 11. – 13. prosinca 2003. godine
- Labaš, Danijel (2011): Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta, Od marginalizacije do senzacije, Zagreb, Matica hrvatska
- Petermann, Franz i Petermann, Ulrike (2010.): trening s agresivnom djecom, Jastrebarsko: Naklada Slap
- Rot, Nikola (1977.): Osnovi socijalne psihologije, Socijalizacija, treće izdanje, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- White, Sheldon i Notkih White, Barbara (1986.): Djetinjstvo, obiteljski savjetnik, Globus, Zagreb

Milijana Kovačević diplomirana je psihologinja, dugogodišnja i vrlo iskusna stručna suradnica savjetnica, sada u mirovini. Više od četrdeset godina radila je kao školska psihologinja, divergirajući u suradnju s raznim udrugama, savjetovalištim, predškolskim ustanovama, srednjim školama, ali i s fakultetima. Gotovo cijelo desetljeće bila je vanjska suradnica, viša predavačica, na Filozofskom fakultetu u Splitu, realizirajući tri kolegija (razvojna i pedagoška psihologija te psihologija nastave). Objavila je stotinjak radova, najviše stručnih, ali i stručno-znanstvenih i znanstvenih. Piše poeziju za djecu i objavljuje u dječjim časopisima Smib i Radost. Stalna je kolumnistica zagrebačkog tjednika za pitanja odgoja i obrazovanja Školske novine i autorica knjige Iz prakse školskog psihologa – Neću kod Milijane. Ima veliko iskustvo u radu s darovitom djecom, a bavila se i edukacijom roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika svih razina diljem Hrvatske. Voli putovanja i puno putuje. Iskreno je odana knjizi, a knjižnice su joj drugi topli dom.